

บทที่ 1 บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เพลงแต่ละเพลงนั้นถ้าฟังผ่านๆอย่างไม่ได้ตั้งใจก็จะเป็นเพียงแค่เสียงที่มากกระทบกับโสตประสาทของเราเท่านั้นโดยที่ผ่านมาแล้วก็ผ่านไปไม่ได้มีความสำคัญอะไรเลย แต่ถ้าหากเราลองหยุดตั้งใจฟังเพลงสักเพลงหนึ่ง ความหมายและความสำคัญของเพลงจะเกิดได้โดยที่เราไม่รู้ตัว เพราะเพลงสามารถที่จะปรับเปลี่ยนอารมณ์ของทุกชีวิตได้ อาจทำให้บางคนยิ่งมีความสุขขึ้นหรือทำให้บางคนยิ่งทุกข์ไปกว่าเดิม ถึงแม้ว่าเราไม่เข้าใจเนื้อหาและภาษาของเพลงนั้นก็ตามที่และไม่ว่ามนุษย์จะอยู่ในช่วงไหนของชีวิต ภาษาสากลที่คนทั่วโลกยอมรับและเรียกมันว่า "เพลง" นั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในโลกใบนี้ และเป็นส่วนเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างมนุษยชาติเกี่ยวกับความเจริญทางด้านวัฒนธรรมของแต่ละชาติได้เป็นอย่างดี

ดนตรีมีวิวัฒนาการมาเป็นเวลายาวนานจนอาจกล่าวได้ว่าดนตรีกับมนุษยชาติ นั้นเกิดขึ้นพร้อมๆกันโดยเริ่มตั้งแต่เสียงตีเกราะเคาะไม้เสียงเป่าเขาสัตว์ในสมัยก่อน เรื่อยมาจนถึงเสียงเพลงที่ใช้บรรเลงประกอบพิธีกรรมต่างๆและพัฒนามาเป็นเพลงที่บรรเลงเพื่อความสนุกสนาน เพื่อความงาม เพื่อความรัก เพื่อการสื่อความหมาย เพื่อการต่อสู้และ บระท้วง เพื่อสะท้อนชีวิตที่เป็นจริงในสังคมมนุษย์กับดนตรีจึงเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น ในทุกยุคทุกสมัย

ถึงแม้ว่าเพลงและดนตรีจะมีอยู่แพร่หลายทั่วไปและมีประวัติอันยาวนานอยู่เคียงคู่กับสังคมเรามาโดยตลอดแต่เราเองก็ยังไม่สามารถอธิบายได้ถึงความหมายที่แท้จริงของแต่ละเพลง และผลกระทบของเพลงต่อคนฟังอย่างชัดเจน

"เพลงยังคงเป็นสิ่งที่แทรกความลับและปริศนาไว้มากมาย ถึงแม้ว่าคนส่วนใหญ่ จะใช้เวลามากในการฟังเพลง หรือคลุกคลีเป็นเวลานานกับเสียงเพลง แต่ก็ยังไม่มีใครสามารถออกมายืนยันได้ว่าสาร (Message) ที่เราได้รับจากการฟังเพลงมีความชัดเจนและเข้าใจได้เสมอ ถ้า เทียบกับกิจกรรมประเภทอื่น เช่น การอ่าน การสนทนา หรือการดูโทรทัศน์แล้ว การฟังเพลง

ถือว่าเป็นกิจกรรมที่มนุษย์เราจะได้รับสารที่ชัดเจนน้อยที่สุด ซึ่งก็หมายความว่าถ้าจะให้แต่ละคน ประเมินเพลงหนึ่งเพลงความรู้สึกของแต่ละคนจะแตกต่างกันจนกลายเป็นสิ่งที่จับต้อง และสรุปได้ยาก" (Davies, J.B., The Psychology of Music, 1978)

"วิทยุกระจายเสียง" ซึ่งเป็นช่องทางในการเปิดรับฟังของคนได้มาก และง่ายที่สุด ถือเป็นสื่อมวลชนด้านหนึ่ง ที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนานคู่กับการดำเนินชีวิตของมนุษย์เรามาโดยตลอด เนื่องจากศักยภาพในการแพร่กระจายข่าวสารและความบันเทิงสูงกว่าสื่อชนิดอื่นๆ และสามารถเข้าถึงมวลชนได้ทุกระดับอย่างรวดเร็ว ในเวลาเดียวกันจากการที่เป็นสื่อราคาไม่สูงนัก อีกทั้งยังสามารถเคลื่อนย้ายได้สะดวก ทำให้วิทยุกระจายเสียงเข้าถึงพื้นที่ที่ห่างไกลความเจริญที่สื่ออื่นๆ เข้าไปไม่ถึง

เป็นเวลากว่า 70 ปี แล้วที่สถานีวิทยุกระจายเสียงในประเทศไทยได้แพร่กระจายเสียง และได้มีการพัฒนาสร้างสรรค์รูปแบบต่างๆ มาอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นสื่อที่มีความสำคัญในการนำเสนอข่าวสาร ข้อมูลความรู้ และความบันเทิงต่างๆ โดยเฉพาะเพลง ไปสู่ประชาชน เรียกได้ว่าวิทยุได้กลายเป็นสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานที่ทุกครัวเรือนจำเป็นต้องมี

รายการวิทยุในรูปแบบที่แปลกใหม่ถูกเสนอผ่านหน้าปัดวิทยุ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อดึงดูดกลุ่มผู้ฟังกลุ่มต่างๆ มีเนื้อหาสาระที่เปลี่ยนไปเรื่อยๆ มีรูปแบบของรายการที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละสถานีแต่ละรายการ โดยมุ่งเน้นความบันเทิงและสาระต่างๆ มีการเปิดเพลงที่เป็นที่นิยมของผู้ฟัง มีการเสนอข่าวสารของศิลปินที่เป็นที่ชื่นชอบของวัยรุ่น มีการเล่นเกมในรายการ และมีการเปิดเพลงตามคำขอของผู้ฟังรายการ เพื่อโยนโยนความสัมพันธ์และสื่อสารให้เกิดความใกล้ชิดระหว่างผู้รับฟังรายการและผู้จัดรายการ และบางสถานีก็มีการออกอากาศตลอด 24 ชั่วโมง ดังนั้น วิทยุกระจายเสียงจึงถือว่าเป็นสื่อมวลชนที่ได้รับความนิยมรองลงมาจากโทรทัศน์

ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะมีเครื่องรับวิทยุฟังภายในบ้าน และมากกว่าครึ่งหนึ่งของผู้ที่มีเครื่องรับวิทยุในบ้านจะมีวิทยุเป็นของตัวเอง ซึ่งผู้ฟังเลือกที่จะฟังรายการวิทยุด้วยตนเองโดยคำนึงถึงเนื้อหาของรายการเป็นอันดับแรก

วิทยุกระจายเสียงที่เป็นรูปแบบของรายการเพลง จึงเป็นสื่อกลางที่สามารถบอก

ความเคลื่อนไหวหรือตอกย้ำความจำของผู้ฟังรายการวิทยุและวิทยุกระจายเสียงนั้นเองยังนำเสนอเพลงที่สร้างสรรค์ที่เป็นแนวเพลงใหม่ๆ ของวงการเพลงออกสู่ตลาดเพลง พร้อมทั้งกิจกรรมต่างๆ ของศิลปินนักร้องให้กับผู้ฟังรายการวิทยุได้รับรู้วิทยุกระจายเสียง นับว่าเป็นสื่อที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการประชาสัมพันธ์ และเป็นสื่อที่สามารถเผยแพร่ผลงานเพลงของศิลปินในปัจจุบัน อีกทั้งสื่อวิทยุยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างชื่อเสียงแก่ศิลปินวงการเพลงในอีกทางหนึ่งด้วย

“สิ่งที่จะทำให้รายการเพลงทางวิทยุประสบความสำเร็จได้ก็คือ การเข้าใจแล้วว่าผู้ฟังต้องการหรือว่าคาดหวังอะไรแล้วก็นำเสนอสิ่งที่เขาต้องการจะฟัง ซึ่งส่วนใหญ่สิ่งที่เขาคาดหวังจะได้รับก็คือ สิ่งที่เขาคิดว่าจะมีการนำเสนอผ่านทางรูปแบบของรายการเพลงที่เขาตัดสินใจเลือกทั้งหมดนี้ก็หมายความว่ารายการจะต้องนำเสนอรูปแบบของเพลงที่สอดคล้องกับรูปแบบของรายการอย่างสม่ำเสมอ เพื่อที่จะสนองความต้องการ และคาดหวังของผู้ฟังซึ่งจะทำให้เขาฟังรายการในที่สุด” (Norberg, Eric., Radio Programming : Tactics And Strategy. 1996)

โดยทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับแนวนโยบายของสถาบันองค์กรผู้ผลิตสื่อสารมวลชน ซึ่งจะเป็นผู้ที่คอยคัดเลือก จัดสรร เพลงต่างๆ ที่จะนำมาใช้เปิดในรายการวิทยุทุกช่วงเวลา ด้วยกลยุทธ์ต่างๆ ทางการตลาดที่มีการแข่งขันกันในตลาดสูงระหว่างคลื่นวิทยุด้วยกันเอง และในทางกลับกันผู้จัดสรรรายการเพลงนั้นก็ยังคงต้องคำนึงถึงผู้รับสารหรือกลุ่มผู้ฟังในการเปิดรับสื่อวิทยุด้วยเช่นกัน

“ถ้าหากผู้ฟังหมุนมาที่คลื่น แล้วเขาได้ฟังเพลงที่เขาชอบหรือที่เขาคาดหวังว่าจะได้ฟัง เขาก็จะรู้สึกเหมือนเขาได้รับความพึงพอใจจากรายการนี้ ซึ่งก็จะทำให้เขาหันมาฟังคลื่นนี้บ่อยขึ้น มากขึ้น ในทางกลับกัน ถ้าหากเขาหมุนมาแล้วได้ยินเพลงที่เขาไม่คาดหวังว่าจะได้ยิน เขาก็จะรู้สึกไม่พึงพอใจกับคลื่น ซึ่งจะทำให้เขาฟังรายการน้อยลง และโอกาสที่จะหมุนมาฟังคลื่นนี้ก็ลดลงสรุปก็คือเราจำเป็นที่จะต้องเล่นเพลงที่กลุ่มคนฟังเราต้องการจะฟัง เช่น ถ้าเขาชอบเพลงใหม่ แล้วเราเป็นคลื่นที่เล่นเพลงใหม่ เราก็จะต้องเน้นเพลงเพลงนี้ เพราะเพลงใหม่ถือได้ว่าเป็นตัวแทนของสภาวะสังคมในปัจจุบันที่ผู้ฟังรายการเพลงแบบนี้ต้องการจะฟัง นอกจากนั้นแล้ว ถ้าเราเล่นเพลงที่เราคิดว่าเขาชอบในอัตราที่น้อย ผู้ฟังอาจจะคิดว่าโอกาสที่จะได้ฟังเพลงเหล่านี้ในคลื่นนี้คงมีไม่มาก การฟังก็จะลดลง แต่ถ้าหากว่าเราตอกย้ำเพลงเหล่านี้บ่อยๆ จนมากเกินไป ผู้ฟังอาจจะรู้สึกรำคาญ แล้วเปลี่ยนไปฟังคลื่นอื่นในที่สุด” (Norberg, Eric., Radio Programming:Tactics and Strategy. 1996)

ดังนั้น ผู้ที่กำหนดจัดสรรเพลงที่นำมาใช้ประจำหน้าปัดวิทยุแต่ละคลื่นนั้น ถือว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญมากที่สุด ที่จะต้องดำเนินงานภายใต้นโยบายขององค์กรผู้ผลิตสื่อสารมวลชนเป็นหลัก ในขณะที่องค์กรผู้ผลิตสื่อสารมวลชนนั้นส่วนใหญ่ยังต้องการตลาดมารองรับธุรกิจ และในขณะเดียวกันกลุ่มผู้รับสารหรือกลุ่มผู้ฟังเองต่างก็มีความต้องการ และมีพฤติกรรมในการบริโภคสื่อที่แตกต่างกันออกไป ฉะนั้น จึงเป็นเรื่องยากสำหรับผู้สื่อข่าวที่ขาดประสบการณ์ในการทำงานมาบริหารงานให้ตอบสนองความต้องการ 2 ส่วนนี้ให้ควบคู่กันไปได้ นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยอื่นๆ อีกหลายปัจจัยในการดำเนินงานตลอดจนกระบวนการทำงานที่จะต้องคำนึงถึง มาใช้ประกอบการตัดสินใจในแต่ละขั้นตอนด้วย

เมื่อมีผลงานเพลงเกิดขึ้นอย่างมากมาย ซึ่งแม้ว่าสื่อมวลชนวิทยุกระจายเสียงทุกสถานี ทุกรายการจะได้พยายามเสาะหา เพื่อรวบรวมเพลงและข่าวสารในวงการเพลงมาเสนอต่อผู้ฟังรายการที่เป็นกลุ่มเป้าหมายมากเพียงใดก็ตาม แต่ข่าวสารในวงการเพลงที่ถูกนำมาเสนอในช่วงเวลาของรายการในแต่ละวันก็มีอยู่อย่างจำกัด จะเห็นได้จากการเสนอผลงานเพลงทุกประเภททางรายการวิทยุ 1 รายการ มีทั้งเพลงเก่าเพลงใหม่ บางทีก็มีทั้งเพลงไทย และสากล ซึ่งเฉลี่ยประมาณ 10-15 เพลงเท่านั้นที่สามารถเสนอลงในรายการภายในเวลา 1 ชั่วโมง ซึ่งหากว่าเป็นข่าวในวงการเพลงที่มีความสำคัญ หรือมีเพลงที่เป็นที่นิยมในหมู่ผู้ฟังรายการ และสามารถดึงดูดความสนใจจากผู้ฟังรายการได้มากส่วนใหญ่ก็จะถูกเลือกเสนอลงในรายการที่มีเวลาออกอากาศอย่างจำกัดซึ่งทำให้มีผลงานเพลงอื่นๆ อีกมากมายที่ไม่สามารถเสนอทางรายการได้

กระบวนการเสนอ และการคัดเลือกเพลง จึงมีความสำคัญที่ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายๆ อย่างที่เข้ามาเป็นปัจจัยในการคัดเลือกเพลงไม่ว่าจะเป็นตัวศิลปินนักร้องเนื้อหาของเพลง การส่งเสริมการตลาดของค่ายเพลง ความต้องการของผู้ฟังรายการ ความชอบส่วนตัวของดี.เจ.และทีมงานผลิตรายการวิทยุ นโยบายของบริษัท รวมไปถึงนโยบายของรัฐบาลที่ว่าด้วยกฎระเบียบและข้อปฏิบัติ ปัจจัยทั้งหมดล้วนเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญทั้งสิ้นในการคัดเลือกเพลง

จะเห็นได้ว่าการคัดเลือกเพลงนับว่ามีความสำคัญ และก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ฟังเพลงทางวิทยุเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเพลงที่ปรากฏในรายการเป็นผลมาจากการตัดสินใจของผู้ที่ทำหน้าที่คัดเลือกเพลงเสนอลงในรายการทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นนักจัดรายการก็ดี ทีมงานผู้ผลิต

รายการหรือผู้มีอำนาจหน้าที่ในการคัดเลือกผลงานเพลงที่ดี โดยการนำเสนอในรายการวิทยุล้วนต้องใช้ดุลยพินิจของตนเองในอันที่จะวินิจฉัยว่าเพลงใดมีคุณค่าต่อผู้ฟังรายการ และเป็นที่ยอมรับต่อผู้ฟังรายการด้วยแล้วจึงเลือกเพลงนั้นมาใช้ในการนำเสนอการคัดเลือกดังกล่าวก็จะมีผลกระทบไปถึงรูปแบบและการให้ความสำคัญต่อการที่จะเสนอเพลง เพราะการตัดสินใจของผู้มีอำนาจหน้าที่ในการคัดเลือกเพลงแต่ละครั้งของรายการ เป็นเสมือนตัวแทนภาพลักษณ์ของรายการที่ตนสังกัดอยู่ และเป็นการสะท้อนความเป็นจริงในสังคม หากผู้มีอำนาจที่ตัดสินใจเลือกเพลงที่มีคุณค่าและเป็นที่ยอมรับในหมู่ผู้ฟังเพลง จนทำให้นักฟังเพลงชื่นชอบและหันมานิยมรายการกันมากขึ้น และการที่สะท้อนให้ผู้ฟังเข้าใจความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคมก็ย่อมหมายความว่าสื่อมวลชนนั้นๆ ได้ตัดสินใจและกระทำหน้าที่ของตนได้ถูกต้อง

ในทางตรงข้าม หากผู้มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจคัดเลือกเพลงที่ไม่มีคุณค่าหรือไม่เป็นที่นิยมชื่นชอบในหมู่ผู้ฟังเพลง จะด้วยเหตุผลกรณีส่วนตัวที่ขัดต่อกลุ่มผู้ฟังเพลงทั่วไปหรือการขาดความรู้ในวิชาชีพ และไม่ตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตน เพลงที่เสนอออกสู่สาธารณชนก็อาจจะกลายเป็นการยึดเยียดให้กับผู้ฟังรายการมากจนเกินไป จนผู้ฟังเกิดทัศนคติในทางลบต่อรายการ นอกจากนั้น แม้ว่าผู้มีอำนาจหน้าที่ในการคัดเลือกเพลงเพื่อเสนอทางรายการของตนจะสามารถตัดสินใจเลือกได้อย่างถูกต้องเหมาะสมแล้วก็ตามแต่เนื่องจากการยังมีข้อจำกัดอื่นๆ ที่เป็นกรอบในการนำเสนออีก เช่น โดยธรรมชาติของรายการวิทยุย่อมมีเวลาที่จำกัดไม่สามารถนำผลงานเพลงที่ได้มาในแต่ละวันนำเสนอผ่านสถานีเพลงทางวิทยุได้ทั้งหมดจึงต้องทำการคัดเลือกเพลงมานำเสนอลงในสถานีเพลงทางวิทยุเพียงบางส่วนเท่านั้น เป็นต้น

ด้วยข้อจำกัดที่มีต่างๆ นั้น ทำให้ต้องมีการคิดค้นวิธีการที่จะนำมาใช้เพื่อรองรับกับประเด็นที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้ ซึ่งสิ่งที่สถานีเพลงทางวิทยุบางสถานีนำมาใช้ก็คือรูปแบบของการใช้ Playlist นั่นก็คือการจัดเพลงเป็นกลุ่มหรือเรียงลำดับเพลงแล้วกำหนดให้นักจัดรายการวิทยุ (DJ.) เล่นออกอากาศ

การใช้รายชื่อเพลง (Playlist) เป็นสิ่งสำคัญสำหรับสถานีเพลงทางวิทยุในต่างประเทศเพราะถ้าเปรียบดูแล้ว ในแง่ของเศรษฐกิจประเทศตะวันตกจะมีการแข่งขันในวงการวิทยุที่เข้มข้นกว่า จึงต้องมีการพึ่งพารายชื่อเพลงที่มีประสิทธิภาพเป็นมาตรฐาน ยกตัวอย่างเช่น "ในอเมริกามีสถานีเพลงทางวิทยุเกิดขึ้นมากมายในแต่ละปี จนทำให้ผู้จัดหรือเจ้าของเป็นห่วงเรื่องการจัดอันดับ (Rating) เพราะจะมีอิทธิพลต่อสปอนเซอร์ พวกเขาจึงต้องพึ่งพาความมั่นคงที่จะได้รับ

จากการทำรายชื่อเพลงเพราะสิ่งนี้จะช่วยให้รายการเพลงไม่กว้างหรือเซว”(DonnaL.Halper, Radio Music Directory , 1991)

สำหรับคำว่า “รายชื่อเพลง” (PLAYLIST) นั้น คำนี้มีประวัติที่ยาวนานและสามารถมอง และให้นิยามได้จากหลายแง่มุม ถ้าเราศึกษาประวัติของคำๆ นี้ที่ใช้ในวงการเพลงหรือวิทยุอย่างละเอียด เราจะเข้าใจว่ารายชื่อเพลงเป็นมากกว่าแค่การวางเรียงหรือจัดเพลงลงกระดาษ แต่กลับเป็นกลไกที่สามารถพลิกวงการวิทยุตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน

“การจัดรายชื่อเพลงอย่างไม่เป็นทางการเกิดขึ้นตั้งแต่ปีค.ศ.1927 สมัยตั้งแต่เริ่มมีการวางตู้เพลง (Juke box) ตามร้านต่างๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกา แต่ละตู้จะมีแผ่นเสียงแค่ประมาณ 24 แผ่น ดังนั้น รายชื่อเพลงที่ถูกสร้างขึ้นมาก็คือเหล่าเพลงที่ถูกเลือกให้เล่นซ้ำแล้วซ้ำเล่าโดยลูกค้าต้องการจะฟังเพลงโปรดที่เขาคุ้นหูแล้วชอบฟังบ่อยๆ นั่นเอง”

(DonnaL.Halper, Radio Music Directory. 1991)

จากจุดนี้ ก็ยังไม่สามารถสรุปได้ว่ารายชื่อเพลงคือ กลุ่มเพลงที่วนอยู่กับที่เหมือนเพลงในตู้เพลง เพราะสิ่งที่สำคัญและน่าสนใจมากกว่าคือการทำรายชื่อเพลงสามารถถูกกำหนดและควบคุมดูแลโดยผู้คนบางกลุ่มเท่านั้น จนในที่สุดพวกเขาเหล่านี้คือผู้ที่มีอิทธิพลต่อวงการเพลงทางวิทยุที่มีชื่อตำแหน่งว่า ผู้ควบคุมเพลง (Music Director)

ในเมื่อรายการเพลงทางวิทยุมีเพลงจากค่ายต่างๆ มากมายที่ถูกนำมาเสนอให้เล่นออกอากาศ แต่รายการเองมีพื้นที่ในการเล่นเพลงที่จำกัด ดังนั้น หลายสถานีจึงใช้ให้ผู้ควบคุมเพลงเป็นผู้ช่วยตัดสินใจว่าเพลงไหนที่รายการควรจะเล่น หรือเพลงไหนไม่ควรเล่น เพราะจุดประสงค์ของรายการเพลงส่วนใหญ่ก็คือการเล่นเพลงใหม่หรือเก่า ที่จะให้ความพึงพอใจและสนองความต้องการของผู้ฟังมากที่สุด แต่มันยังเป็นอีกหนึ่งวิธีที่จะกำจัดการปัญหาของเรื่องคิวเพลงในวงการวิทยุ

สมัยต้นปีค.ศ.1960 ในช่วงที่แนวเพลง ร็อคแอนด์ โรล กำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในอเมริกา รายการวิทยุที่เล่นเพลงแนวนี้ก็ได้รับความนิยมตามมาเช่นเดียวกัน เป็นช่วงเวลาที่คุณหันมาฟังเพลงทางวิทยุมากขึ้นและช่วยสร้างชื่อเสียงให้กับดีเจหลายคนในเวลาเดียวกัน

ปัญหาที่ตามมาก็คือเหล่าดีเจที่เปรียบเสมือนผู้กำหนดทิศทางและกระแสของเพลงกลับถูกรวบรวมไว้เรียบร้อยโดยค่ายเพลงที่ใช้ทุกวิถีทางในการบังคับให้ดีเจเปิดเพลงของบริษัทในทางอ้อม เพราะดีเจสมัยนั้นจะได้ทั้งเงิน บ้าน รถ หรือสิ่งของที่เขาคือต้องการจากค่ายเพลง ซึ่งดีเจ

เองก็รู้ดีว่าในโลกนี้ทุกอย่างต้องมีการแลกเปลี่ยน ถ้าดีใจจะหมั่นเปิดเพลงของค่ายที่สนับสนุนเขา เป็นอย่างดีก็ไม่น่าเป็นเรื่องผิด และนั่นก็คือที่มาของคำที่ชาววิทยุรู้จักกันเป็นอย่างดี ที่เรียกว่า Payola Scandal

แต่กับปัญหาของ Payola Scandal หรือ คดีเปโยล่า ที่ทำให้คนวิทยุทุกคนกลายเป็นเครื่องมือของค่ายเพลงเลยทำให้รัฐบาลอเมริกัน หันมาปราบเรื่องนี้ได้อย่างจริงจัง เพราะถ้าปล่อยไปอะไรจะเกิดขึ้นในที่สุด ผู้ฟังจะยังคงได้รับผลประโยชน์หรือไม่หรือเพลงที่เล่นนั้นเป็นเพียงเพลงที่จะให้ผลประโยชน์กับนักจัดรายการมากกว่า จึงเป็นข้อตกลงระหว่างค่ายกับสถานีในที่สุดว่าจะต้องมีตัวกลางที่ชำนาญเรื่องเพลงอย่างผู้ควบคุมเพลงมาเป็นผู้ตัดสินใจเลือกเพลงอย่างไร่งไร แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่า ทุกอย่างจะจบลง และปัญหาจะหายไปใครจะรู้ว่าปัจจุบันเรื่องของคดีที่เคยมีมาในอดีตจะยังคงมีอยู่ในวงการทุกวันนี้ หรือไม่แม้ในเมืองไทยก็ตามซึ่งถ้ามีใครจะเป็นผู้เสียเปรียบ จากอดีตจนถึงปัจจุบัน วิธีในการจัดทำรายชื่อเพลงถือเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน และมีปัจจัยมากมาย ดังนั้นเราจะรู้ได้อย่างไรว่า วิธีไหนคือวิธีที่ถูกต้องหรือไปรุ่งไรที่สุดหรือวิธีไหนจะประสบความสำเร็จมากที่สุดเช่นกัน เราสามารถตอบคำถามเหล่านี้ได้ถ้าเราทำการศึกษาเรื่องรายชื่อเพลง โดยเฉพาะรายชื่อเพลงในเมืองไทยว่ามีกระบวนการอะไรบ้างที่ทำให้งานมีการพัฒนาขึ้น หรือมีปัจจัยอะไรที่จะดึงให้การจัดรายชื่อเพลงนั้นถอยหลังไปในยุคที่ผลประโยชน์ของ“เจ้าของ” จะมาก่อนผลประโยชน์ของผู้ฟัง ยิ่งในปัจจุบันมีแนวเพลงที่หลากหลายมากขึ้น แต่วิธีการนำเสนอหรือเลือกเพลงยังเหมือนสมัยก่อนๆ หรือไม่

แนวเพลงในปัจจุบันมีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นเพลงเก่า เพลงใหม่ เพลงฟังสบายๆ เพลงหนักเช่นแนว Rock หรือ Rap บางรายการมีเพลงไทยสากลตลอดทั้งวันบางรายการมีเพลงสากลล้วนส่วนบางรายการก็มีทั้งเพลงไทยและสากลซึ่ง“สูตรสำเร็จ”ของแต่ละรายการย่อมมีจุดที่แตกต่างกัน แต่สุดท้ายจุดมุ่งหมายก็ล้วนแล้วแต่เหมือนกันคือการให้ผู้ฟังเปิดฟังตลอดทั้งวันโดยไม่เปลี่ยนหรือหมุนไปฟังสถานีอื่น

และเพื่อที่จะไม่ให้ผู้ฟังเปลี่ยนคลื่นสถานีเพลงทางวิทยุก็ต้องคอยเลือกสรรเพลงที่เป็นที่นิยมของผู้ฟังโดยเฉพาะผู้ฟังหนุ่มๆ เพราะ“ถึงแม้รายการจะมีแนวเพลงที่หลากหลายหรืออาจมีเพลงที่ถูกใจรสนิยมของผู้ฟังบางกลุ่มแต่สุดท้ายรายการเพลงก็ต้องจัดวางหรือเล่นเพลงที่บางคนอาจมองว่าไม่มีรสนิยมด้วยเหตุผลที่ว่าเพลงนั้นเป็นเพลงที่ได้รับความนิยมสูงสุดและจะมีการเล่นมากที่สุด เพราะต้องการเอาใจคนฟังส่วนมาก” (Wilby และ Conroy, *Radio Handbook*, 1994)

ดังนั้น ควรจะมีการศึกษาวิเคราะห์ว่ากระบวนการและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการจัดรายชื่อเพลงของสถานีเพลงทางวิทยุเป็นไปในรูปแบบใด ซึ่งนอกจากที่จะช่วยทำให้รายการวิทยุทั้งใหม่และเก่า เตรียมตัวรองรับการแข่งขันที่สูงขึ้นในอนาคตแล้ว ยังเป็น ประโยชน์สูงสุดต่อผู้ฟัง เพราะรายการเพลงจะได้นำเสนอแต่เพลงที่คนต้องการฟังมากที่สุด นอกจากนั้นแล้ว งานวิจัยชิ้นนี้จะช่วยเสนอแนวทางในการจัดรายชื่อเพลง (Playlist) ซึ่งจะเป็นกรณีศึกษาที่ดีสำหรับผู้สนใจทำงานในวงการวิทยุกระจายเสียงในอนาคตหรืออาจจะเป็นการให้คำตอบกับคำถามที่หลายคนสงสัยว่าใครได้ประโยชน์มากที่สุดกับการจัดรายชื่อเพลง

ปัญหำนำวิจัย

1. สถานีเพลงทางวิทยุมีกระบวนการในการจัดรายชื่อเพลงอย่างไร
2. ปัจจัยในการจัดรายชื่อเพลงของสถานีเพลงทางวิทยุมีอะไรบ้างและมีความเกี่ยวข้องกันอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทราบถึงกระบวนการในการจัดรายชื่อเพลงของสถานีเพลงทางวิทยุ
2. เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดรายชื่อเพลงของสถานีเพลงทางวิทยุ

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “กระบวนการและปัจจัยในการจัดรายชื่อเพลง (Playlist) สำหรับสถานีเพลงทางวิทยุ” กำหนดขอบเขตทำการศึกษาเฉพาะสถานีวิทยุที่เป็นรูปแบบรายการเพลงซึ่งใช้รายชื่อเพลงในการนำเสนอเพลงมาแล้วกว่า 5 ปี และเป็นสถานีเพลงทางวิทยุที่ติดความนิยม

ข้อตกลงเบื้องต้น

ผู้วิจัยมุ่งเน้นที่จะศึกษารายชื่อเพลงหรือसारของสถานีเพลงทางวิทยุหรือ ผู้ส่งสาร โดยไม่ได้เน้นไปที่ผู้ฟังหรือผู้รับสาร

ข้อสันนิษฐาน

1. กระบวนการในการจัดรายชื่อเพลงของแต่ละสถานีจะมีหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกันตามนโยบายและรูปแบบของสถานี
2. ปัจจัยที่มีผลเกี่ยวข้องต่อการจัดรายชื่อเพลงของสถานีเพลงทางวิทยุมีหลายประการ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวข้องกัน

นิยามศัพท์

กระบวนการ	หมายถึง ขั้นตอนในการจัดรายชื่อเพลงของสถานีเพลงวิทยุซึ่งขึ้นอยู่กับนโยบายและรูปแบบของสถานี
ปัจจัย	หมายถึง องค์ประกอบต่างๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการจัดรายชื่อเพลงของสถานีเพลงวิทยุ
รายชื่อเพลง (Playlist)	หมายถึงรายชื่อเพลงต่างๆ มาจัดเป็นกลุ่มหรือเรียงลำดับเพื่อกำหนดให้นักจัดรายการวิทยุ เล่นออกอากาศ
สถานีเพลงทางวิทยุ	หมายถึง รายการเพลงที่มีรูปแบบ และแนวเพลงที่ชัดเจน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อแสดงให้เห็นถึงกระบวนการและปัจจัยในการจัดรายชื่อเพลงสำหรับสถานีเพลงทางวิทยุ ซึ่งสามารถใช้เป็นกรณีศึกษาในการจัดรายชื่อเพลงที่มีคุณภาพได้
2. เพื่อให้บุคลากรในวงการวิทยุหรือนักศึกษาวิทยุโทรทัศน์ที่สนใจในอาชีพนี้ใช้เป็นกรณีศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการจัดรายชื่อเพลงที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป
3. นำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาในเรื่องบทบาทของเพลงกับสถานีเพลงวิทยุ
4. นำไปเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเกี่ยวกับรายการวิทยุอื่นๆ ในอนาคต